

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012. Цей переклад був здійснений за підтримки Фонду прав людини Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не зобов'язує Суд. Для отримання додаткової інформації ознайомтеся з повідомленням про авторські права в кінці цього документа.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Інформаційний бюлетень про практику Суду № 143

Липень 2011

Баятян проти Вірменії - 23459/03 (*Bayatyan v. Armenia*)

Рішення 7.7.2011 [GC]

Стаття 9

Стаття 9-1

Сповідувати релігію або переконання

Засудження особи, яка відмовилася від проходження військової служби з мотивів особистих переконань, за відмову проходити військову службу:
порушення

Факти – Заявник, свідок Єгови, визнаний придатним для військової служби, повідомив владу про відмову служити в армії з міркувань совісті, але виразив готовність відбутися альтернативну цивільну службу. Отримавши у травні 2001 року повістку про призов на військову службу, заявник не з'явився на службу і тимчасово покинув дім через страх примусового призову до війська. Він був звинувачений в ухилянні від військової служби і в 2002 році був засуджений до двох з половиною років позбавлення волі. Після відбуття близько десяти з половиною місяців свого вироку він був умовно-достроково звільнений. На період, який стосувався обставин справи, у Вірменії не було закону, який би передбачав альтернативну цивільну службу для осіб, які відмовлялися від проходження військової служби з мотивів особистих переконань.

Право – Стаття 9

(а) *Можливість застосування* – Це була перша справа, в якій Суд розглянув питання про можливість застосування статті 9 до осіб, які відмовлялися від проходження військової служби з мотивів особистих переконань. Раніше Європейська комісія з прав людини у ряді рішень відмовилася застосовувати це положення до таких осіб на тій підставі, що, оскільки підпункт (b) пункту 3 статті 4 Конвенції вилучив з поняття примусової праці «будь-яку службу військового характеру або – у випадку, коли особа відмовляється від неї з

мотивів особистих переконань у країнах, де така відмова визнається, – службу, яка вимагається замість обов'язкової військової служби», вибір того, визнавати чи ні осіб, які відмовлялися від проходження військової служби з мотивів особистих переконань залишалося на розсуд договірних сторін. Таким чином, питання було виключено зі сфери дії статті 9, яка не могла розглядатися як така, що гарантувала свободу від кримінального переслідування за відмову служити в армії. Однак, таке тлумачення статті 9 було відображенням ідеї, яка переважала в той час. З тих пір відбулися важливі зміни як на міжнародному рівні, так і в межах національних правових систем держав-членів Ради Європи. До моменту заявленого втручання у право заявника відповідно до статті 9 в 2002-03 роках практично був досягнутий консенсус серед держав-членів, переважна більшість яких вже визнала право на відмову від військової служби з мотивів особистих переконань. Після звільнення заявника з в'язниці, Вірменія також визнала це право. Комітет з прав людини Організації Об'єднаних Націй вважав, що право на відмову від військової служби з мотивів особистих переконань могло бути виведене зі статті 18 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, а стаття 9 Хартії основних прав Європейського Союзу чітко зазначала, що дане право визнавалося у відповідності з національним законодавством, яке регулювало його здійснення. Більше того, Парламентська Асамблея Ради Європи і Комітет міністрів неодноразово закликали держав-членів, які ще не зробили цього, визнати право на відмову від військової служби з мотивів особистих переконань, і це в кінцевому підсумку стало передумовою для прийняття нових держав-членів в організацію. У світлі вищевикладеного та «живого інструменту» доктрини, Суд дійшов висновку, що зміна у тлумаченні статті 9 була неминучою і передбачуваною, і що це положення вже не могло тлумачитися у поєднанні із підпунктом (b) пункту 3 статті 4. У будь-якому випадку, як з'ясувалося з підготовчих матеріалів (*travaux préparatoires*) до статті 4, єдиною метою створення підпункту (b) у пункті 3 було забезпечення подальшого уточнення поняття «примусова чи обов'язкова праця», яке не визнавало і не виключало права на відмову від військової служби з мотивів особистих переконань. Таким чином, даний підпункт не повинен мати обмежувальний вплив на права, гарантовані статтею 9.

Отже, хоча стаття 9 явно не відсилається до права на відмову від військової служби з мотивів особистих переконань, Суд вважав, що спротив військовій службі з мотивів серйозних і непереборних суперечностей між обов'язком служити в армії і внутрішнім переконанням, глибоким і щирим релігійним або іншим віруванням становив собою переконання чи вірування достатньої сили, серйозності, відданості та важливості для залучення гарантій статті 9. Оскільки саме такою була ситуація заявника, то стаття 9 підлягає застосуванню до його справи.

(b) *Відповідність* – Відмова заявника від проходження військової служби була проявом його релігійних переконань і тому його засудження було втручанням в його свободу сповідувати свою релігію. Залишаючи відкритим питання про те, чи втручання було передбачене законом або переслідувало законну мету, Суд перейшов до розгляду свободи розсуду, яка була надана державі-відповідачу у справі заявника. Враховуючи, що майже всі держави-члени Ради Європи ввели альтернативу військовій службі, будь-яка держава, яка ще не зробила цього, користувалася лише обмеженою свободою розсуду і мала показувати, що будь-яке втручання відповідало «нагальній суспільній необхідності». Однак, у період, який стосувався обставин справи, існуюча система у Вірменії накладала на громадян обов'язок, що мав потенційно серйозні наслідки для осіб, які відмовлялися від військової служби з мотивів особистих переконань, так як не передбачав винятків для таких випадків і карав тих, хто, як і заявник, відмовилися проходити військову службу. Таким

чином, даній системі не вдалося встановити справедливий баланс між інтересами суспільства в цілому та інтересами особистості. На думку Суду, призначення кримінального покарання заявникові без огляду на глибину його релігійних переконань не могло вважатися заходом, необхідним в демократичному суспільстві. Суд також зазначив, що кримінальне переслідування заявника і його засудження сталися після того, як при приєднанні до Ради Європи влада Вірменії офіційно пообіцяла ввести альтернативну службу протягом конкретного періоду. Це було виконано менш, ніж через рік після засудження заявника. За цих умов засудження заявника, яке прямо суперечило офіційній політиці реформ і законодавчих змін у зв'язку з міжнародними зобов'язаннями Вірменії, не могло бути викликане нагальною суспільною необхідністю.

Висновок: порушення (шістнадцятьма голосами проти одного).

Стаття 41: 10 000 євро як компенсація за шкоду нематеріального характеру.

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012.

Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є англійська та французька. Цей переклад був здійснений за підтримки Фонду прав людини Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не зобов'язує Суд, і Суд не несе відповідальності за його якість. Він може бути завантажений з бази даних судової практики Європейського суду з прав людини HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) або з будь-яких інших баз даних, яким Суд надав його. Він може бути відтворений у некомерційних цілях за умови зазначення повної назви справи разом з вище вказаним повідомленням про авторські права і посиланням на Фонд прав людини. Будь-яку особу, яка бажає використовувати переклад або його частину в комерційних цілях, просимо зв'язатися за наступною адресою: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.

Click here for the [Case-Law Information Notes](#)